

मराठी दैनिक

मराठी एकीकरण

बातमीपत्र

○संपादक : डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक

○उप संपादिका : .सौ. प्रीती दिपक नाईक

○कार्यकारी संपादक : श्री. विनोद दशरथ मेढे

● वर्ष -०४ ● अंक-२०५ ● मुंबई, मंगलवार, २५ फेब्रुवारी २०२५ ● पृष्ठ-४ ● मूल्य-५ रु.

MARATHI

EKIKARAN

BATMIPATRA

■**मुंबई। प्रतिनिधी :**
तंत्रज्ञान व कृत्रिम बुद्धिमत्तेच्या माध्यमातून राज्य शासनामार्फत प्रशासन व अर्थव्यवस्थेला गती देण्यात येत असून महाराष्ट्र राज्य लवकरच भारताच्या एआय आणि तंत्रज्ञान क्रांतीचे नेतृत्व करेल, असा विश्वास मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी व्यक्त केला. मुंबईतील नॅसकॉम टेक्नॉलॉजी अँड लीडरशिप समिट कार्यक्रमात मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांची नॅसकॉमचे श्रीकांत वेळामकनी यांनी मुलाखत घेतली. त्यावेळी मुख्यमंत्र्यांनी त्यांचे विचार मांडले. मुख्यमंत्री फडणवीस यांनी सांगितले, राज्यात डिजिटल सेवांचे प्रमाण वाढले असून, बहुतांश शासकीय सेवा ऑनलाइन उपलब्ध झाल्या आहेत. राज्य शासनाने मुंबई विद्यापीठात एआय सेंटरची स्थापना केली आहे. जागतिक आर्थिक मंचासोबत भागीदारीतून इंडस्ट्री केंद्र स्थापन करण्यात आले आहे. मुख्यमंत्री म्हणाले की, महाराष्ट्राने १ ट्रिलियन डॉलरपर्यंत अर्थव्यवस्था नेण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे. यासाठी राज्याने नीती आयोगाच्या सहकार्याने नवीन आर्थिक रोडमॅप तयार केला जात आहे. विशेषतः मुंबई महानगर क्षेत्राला १.५ ट्रिलियन डॉलर अर्थव्यवस्थेचा केंद्रबिंदू बनवण्याचा प्रयत्न सुरू असल्याचे ते म्हणाले.

एआय आणि तंत्रज्ञान क्रांतीचे नेतृत्व महाराष्ट्र करेल मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीसांचा विश्वास

डेटा सेंटर आणि फिनटेक क्षेत्रात महाराष्ट्र आघाडीवर
देशातील ६०% डेटा सेंटर्स महाराष्ट्रात आहेत. नवीन मुंबईत डेटा सेंटर पार्क उभारण्यात येत असून, २०३० पर्यंत राज्यातील ५०% वीजनिर्मिती हरित ऊर्जेवर आधारित असेल. मुंबई ही भारताची ब्लूफिनटेक राजधानी असल्याचेही ते यावेळी म्हणाले.
नाशिक कुंभमेळा... अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर
नाशिक येथे २०२७ मध्ये कुंभमेळा होणार आहे. या ठिकाणी गदीं व्यवस्थापन, सुरक्षा, आणि आभासी अनुभव यासाठी अत्याधुनिक उपाययोजना केल्या जातील. यावेळी त्यांनी उत्तर प्रदेशात महाकुंभमेळा यशस्वीपणे आयोजित केल्याबद्दल उत्तर प्रदेशाच्या मुख्यमंत्र्यांचे कौतुकी केले.
कृषी क्षेत्रात तंत्रज्ञानाचा वापर वाढवणार
मुख्यमंत्री श्री. फडणवीस म्हणाले, शेतीमध्ये तंत्रज्ञानाच्या मदतीने शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्याचा प्रयत्न सुरू आहे. झॅग्री-स्टॅटलॅ उपक्रमांतर्गत संपूर्ण शेती प्रक्रियेचे डिजिटलायझेशन करण्यात येत आहे. 'ड्रोन शक्ती' कार्यक्रमांतर्गत ड्रोन प्रशिक्षण देऊन कृषी फवारणी खर्च कमी करण्याचा मानस आहे.
नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळ परिसरात तिसरी मुंबई
नवी मुंबई आंतरराष्ट्रीय विमानतळ परिसरात तिसरी मुंबई विकसित करणार असल्याचे सांगून मुख्यमंत्री म्हणाले, ही 'इनोव्हेशन सिटी' देशातील सर्वात प्रगत शहरांपैकी एक ठरेल. तीनशे एकरमध्ये ही सिटी विकसित केली जाणार असून या सिटीमध्ये तंत्रज्ञान, नाविन्यपूर्ण संशोधन, आणि आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स यावर भर दिला जाणार आहे. तसेच महाराष्ट्रात मुंबई, पुणे, नागपूर, छत्रपती संभाजीनगर, नाशिक येथे जीसीसी पार्क विकसित करणार असल्याचेही ते म्हणाले. यासाठी उद्योग आणि तंत्रज्ञान क्षेत्रातील तज्ज्ञांनी आपल्या कल्पना आणि योगदान द्यावे, असे आवाहनही मुख्यमंत्र्यांनी यावेळी केले.

फडणवीसांचा शिंदेंना आणखी १ धक्का एमएसपीबाबतच्या 'त्या' निर्णयाचीही चौकशी?

एकापाठोपाठ एक धक्का दिला जात असल्याची चर्चा आहे. यावरून शिवसेना ठाकरे पक्षानं चिमटा काढलाय. एकनाथ शिंदेंच्या कार्यकाळात नक्कीच भ्रष्टाचार झाला असेल म्हणून फडणवीसांनी हा निर्णय घेतल्याचा टोला खासदार संजय राऊतांनी लगावलाय. सरकार स्थापनेपासूनच शिंदे-फडणवीसांमध्ये सारं काही आलबेल नसल्याच्या चर्चा सुरू होत्या. शिंदेंना धक्का देण्याची फडणवीसांची ही पहिलीच वेळ नाहीय. यापूर्वी २०२० मध्ये जालन्यातील रद्द केलेला सिडको प्रकल्प शिंदेंनी २०२३ मध्ये पुन्हा

देवेंद्र फडणवीस हे एकनाथ शिंदेंना आणखी एक धक्का देण्याच्या तयारीत आहेत. एमएसपीआधारित शेतमाल खरेदीबाबत फडणवीस सरकार मोठा निर्णय घेणार आहे. शिंदेंच्या मुख्यमंत्रीपदाच्या कार्यकाळात नेमलेल्या एजन्सीबाबत शासन नव्यानं धोरण आखणार आहे. तत्कालीन सरकारनं नोडल एजन्सी नेमणुकीबाबत घेतलेला निर्णय असो किंवा त्यासाठी घोरण आखून खरेदीसाठी निवडलेली एजन्सी असो. याबाबत फडणवीस सरकार नव्यानं धोरण ठरवणार आहे. इतकंच नाही तर निकषात न बसणाऱ्या एजन्सीची मान्यताही रद्द होणार असल्याची माहिती आहे.

■**मुंबई। प्रतिनिधी :**
अन्न व नागरी पुरवठा मंत्री धनंजय मुंडे यांच्या विरोधाची धार दिवसेंदिवस वाढत चाललीय. संभाजीनगरच्या विद्रोही साहित्य संमेलनात धनंजय मुंडेंच्या राजीनामाबाबत ठराव करण्यात आलाय. विद्रोही साहित्य संमेलनामध्ये एकूण २८ ठराव करण्यात आलेत. मस्साजोगचे सरपंच संतोष देशमुख हत्या प्रकरण आणि खंडणी प्रकरणाच आरोपांच्या फेऱ्यात अडकलेल्या मंत्री धनंजय मुंडेंच्या राजीनाम्याची मागणी जोर धरू लागलीय. ही मागणी साहित्य वतुर्ळातूनही होऊ लागलीये. संभाजीनगरच्या विद्रोही साहित्य संमेलनात धनंजय मुंडेंच्या राजीनामाबाबत ठराव करण्यात आलाय. संतोष देशमुख हत्या प्रकरणाचा तपास निःपक्षपाती होण्यासाठी नैतिकचीचा भाग म्हणून संबंधित मंत्र्यांनी मंत्रीपदापासून दूर राहावं असा ठराव करण्यात आलाय. आधीच विरोधकांसह अजली दमानिया यांनी मुंडे यांच्या राजीनाम्याची मागणी करत रान उठवल्यां.. त्यात विद्रोही साहित्य संमेलनात

धनंजय मुंडेंच्या अडचणी थांबेनात राजीनाम्यासाठी विद्रोहीत ठराव!

धनंजय मुंडेंच्या अडचणी वाढण्याची शक्यता

राजीनाम्यासाठी विद्रोहीत ठराव
संतोष देशमुख हत्या प्रकरणातील आरोपी आणि सोमनाथ सूर्यवंशी कोठडीतील मृत्यू प्रकरणातील दोषी पोलीस यांना त्वरित शिक्षा करण्यात यावी. संतोष देशमुख चौकशी निःपक्षपाती होण्यासाठी नैतिकतेचा भाग म्हणून संबंधित मंत्र्यांनी मंत्रीपदापासून दूर राहावे असा ठराव करण्यात आलाय.

हा ठराव केल्यानं मुंडेंच्या विरोधाची धार वाढणारय. सामाजिक कार्यकर्त्या अंजली दमानिया यांच्याकडून वारंवार धनंजय मुंडे यांच्या राजीनाम्याची मागणी करण्यात येतेय. दुसरीकडे भाजप आमदार सुरेश धस यांनी देखील या प्रकरणात आक्रमक भूमिका घेतलीय. त्यानंतर आताविद्रोही साहित्य संमेलनात देखील मंत्री धनंजय मुंडे यांच्या राजीनाम्याचा ठराव घेण्यात आलाय. त्यामुळे धनंजय मुंडेंच्या अडचणी दिवसेंदिवस वाढताना दिसताहेत. **अजित पवारांकडून धनंजय**

राजीनाम्याची सूचना?
दिली नैतिकतेची शिकवण
बीड जिल्ह्यातली वाढती राजकीय गुन्हेगारी, भ्रष्टाचाराचे आरोप आणि संतोष देशमुख प्रकरणात समर्थकांचा सहभाग या मुद्यांवर धनंजय मुंडेंच्या राजीनाम्याची मागणी झाली. मुंडेंच्या राजीनाम्याबाबत सरकारमध्येच टोलवाटोलवी सुरू झाली होती. सुरुवातीला मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीसांनी धनंजय मुंडेंच्या राजीनाम्याबाबतचा निर्णय अजितदादा घेतिला असं सांगितलं. मग अजितदादांनी

कोणी कधी दिला होता राजीनामा?
नैतिकतेच्या मुद्याला

हात घालताना त्यांनी यापूर्वी अनेक मंत्र्यांनी वेगवेगळे आरोप झाल्यानंतर मंत्रीपदाचा राजीनामा दिला होता.राम गोपाल वमाली ताने हॉटेलमध्ये नेल्याप्रकरणी विलासराव देशमुखाना मुख्यमंत्रीपदाचा राजीनामा द्यावा लागला. २६/११च्या दहशतवादी हल्ल्यावेळी झालेल्या वक्तव्यातून आर आर पाटील यांनी गुहमंत्रिपदाचा राजीनामा दिला. आदर्श घोटाळ्याप्रकरणी अशोक चव्हाणाना मुख्यमंत्रीपदाचा राजीनामा द्यावा लागला. पूजा चव्हाणच्या आत्महत्याप्रकरणी संजय राठोड यांनी राजीनामा दिला होता.

अजित पवारांनी सिंचन घोटाळ्यातील आरोपांप्रकरणी राजीनामा दिला होता याची आठवण करून दिली. धनंजय मुंडेंनी नैतिकतेच्या मुद्यावर राजीनामा देण्यापेक्षा तो कुणी घ्यावा असा टोला शिवसेना उद्धव बाळासाहेब ठाकरे पक्षानं लगावला आहे. ज्या मंत्र्यांवर भ्रष्टाचाराचे आरोप आहेत तो मंत्रीच राजीनाम्याचा निर्णय कसा घेणार असा सवाल अंजली दमानियांनी उपस्थित केला आहे.

मुलीला दिवस गेल्याचे कळताच आई बिथरली अन् तिने... नालासोपाऱ्यात महिलेचे क्रूर कृत्य

■**लातूर। प्रतिनिधी :**
मुलगी गर्भवती राहिल्याने संतप्त झालेल्या आईने पोटच्याच लेकीची हत्या केली आहे. आईने गळा दाबून हत्या केल्याचे समोर आले आहे. या घटनेने परिसरात एकच खळबळ उडाला आहे. धक्कादायक म्हणजे, या प्रकरणात धाकट्या मुलीनेही बहिणीच्या हत्येत आईला मदत केल्याचे समोर आले आहे. शनिवारी पोलिसांनी आरोपी महिलेला अटक केली आहे. पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, अस्मिता दुबे ही तरुणी नालासोपारा येथील तिच्या आई-वडिलांसह राहत होती. गुरुवारी दुपारी तिने गळफास लावून आत्महत्या केल्याची तक्रार पोलिसांत देण्यात आली होती. त्यानुसार पोलिसांना अकस्मात मृत्यूचा गुन्हा दाखल केला होता. मात्र जेव्हा

पोलिसांनी तरुणीच्या मृतदेहाची तपासणी केली तेव्हा तिचा चे-हरा सुजलेला होता तसंच दोन्ही हातांवर चावा घेतल्याचे निशाण होते. त्यामुळ पोलिसांचा संशय बळावला व त्यांनी मृतदेहाचे शवविच्छेदन करण्याचा निर्णय घेतला. शवविच्छेदनाचे अहवाल आल्यानंतर पोलिसांनीही एकच धक्का बसला. शवविच्छेदनाच्या अहवालानुसार, तरुणीने आत्महत्या केली नसून तिची हत्या झाल्याचे समोर आले आहे. अस्मिताचा गळा आवळून खून केल्याचे समोर आले आहे. त्यानंतर पोलिसांनी कसून तपास सुरू केला. पोलिसांनी अस्मिताच्या आईला

ताब्यात घेतल्यानंतर तिनेच अस्मिताची हत्या केल्याचे समोर आले आहे. अस्मिता गर्भवती राहिल्याचे आईला कळताच ती संतापली. त्यानंतर तिने मुलीला बेरम मारहाण केली. इतकंच नव्हे तर तिची १७ वर्षांच्या लहान मुलीने अस्मिताचे पाय धरले तर आई अस्मिताने दोन्ही हातांवर चावा घेतला. त्यानंतर दोरीने गळा आवळून तिची हत्या करण्यात आली. ती हत्या लपवण्यासाठी त्यांनी अस्मिताने गळफास घेऊन तिची हत्या केल्याचा बनाव रचला. त्यानुसार पोलिसांना फोन करून माहिती दिली.

■**भिवंडी। प्रतिनिधी :**

भिवंडीत एक धक्कादायक घटना समोर आली आहे. तरुणीवर सहा नराधमांनी सामूहिक बलात्कार केल्याचे समोर आले आहे. या घटनेने परिसरात एकच खळबळ उडाली आहे. भावाचे अपहरण करत त्यास मारहाण करत त्याच्या बहिणीला रात्री उशीरा खोटे कारण सांगून बोलावून घेत तिच्यावर निर्जन ठिकाणी अत्याचार केल्याचे उघड झाले आहे. पीडितेने दिलेल्या तक्रारीवरून शांतीनगर पोलीस ठाण्यात सहा नराधमांविरोधात गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे.

पोलीस सुत्रांनी दिलेल्या माहितीनुसार, गुरुवारी शहरातील शांतीनगर परिसरातील फातमा नगर येथे राहणारी २२ वर्षीय

आधी भावाचे अपहरण, फोन करून तिला बोलावलं अन्... भिवंडीत ६ नराधमांकडून तरुणीवर सामूहिक बलात्कार

दरम्यान, पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, पीडित तरुणीचे आणि सदरे नावाच्या आरोपीचे प्रेमप्रकरण होते. कित्येक वर्षांपासून ते नात्यात होते. मात्र महिन्यांपूर्वी त्यांचे ब्रेकअप झाले होते. तसंच, पीडित तरुणीचे अन्य एका मुलासोबत नाव जोडले गेले होते. त्यामुळे आरोपीला त्याचा राग आला होता. याच रागाच्या भरात त्याने तरुणीला अदल घडायी या हेतूने तिच्यासोबत हे क्रूर कृत्य केले.

ही तु बागे फिर-दौस या ठिकाणी येर असे सांगितल्याने पीडित तरुणी आपल्या ओळखीच्या रिश्तावाल्यासोबत बागे फिर-दौस येथे आली. त्याठिकाणी अगोदरच दबा धरून बसलेले आरोपी सदरे उर्फ मोहम्मद साइद आलम, पाशा, लड्डू, गोलु व इतर दोन जण सर्व रा.फातमा नगर यांनी आपसांत संगनमत करून

पीडितेसह तिचा भाऊ व रिश्ता चालक यांना मारहाण करून अपहरण करीत जबरदस्तीने रिश्ता मध्ये बसवूले. त्यानंतर नागाव येथील जुनी नवजीवन इंग्रजी शाळेच्या पाठीमागे असलेल्या झाडा बुडपत नेवून तिच्यावर आळीपाळीने जबरदस्ती बलत्कार केला.

इतकंच नव्हे तर नराधम तिला पुन्हा फातमा नगर येथे

घेऊन गेले. तेथे उभ्या असलेल्या एका पिकअप बोलरो गाडीमध्ये पुन्हा तिच्यावर जबरदस्तीने आळी-पाळीने बलात्कार करून धमकावून पीडित तरुणी, तिचा भाऊ व रिश्ता चालक यांना सोडून पसार झाले. या घटनेनंतर भयभीत पीडित तरुणीने भिवंडी तालुका ग्रामीण पोलिस ठाण्यात धाव घेऊन आपल्या बरोबर घडलेला प्रसंग सांगितला. त्यानंतर पोलिसांनी तातडीने गुन्हा दाखल करून पहिला गुन्हा शांतीनगर पोलिस ठाण्यात घडला असल्याने तो शांतीनगर पोलिस ठाण्यात वर्ग करण्यात आला. पोलिसांनी या बाबत बलात्कार व अपहरणाचा गुन्हा दाखल केला असून एका आरोपीस ताब्यात घेतले असून इतर फरार आरोपींचा शोध पोलिस घेत आहेत. या घटनेने परिसरात खळबळ पसरली आहे.

पोलिसांनी आई ममता दुबे हिच्यावर गुन्हा दाखल केला आहे. तर, अल्पवयीन मुलीला सुधारगृहात राखिल करण्यात आले आहे. अल्पवयीन मुलीची १२ वीथी परीक्षा सुरू आहे. आई ममता दुबे हिला न्यायालयात हजर केले असता २५ फेब्रुवारीपर्यंत पोलिस कोठडी देण्यात आल्याचे पोलीस निरीक्षक अमरशंख यांनी सांगितले आहे. या घटनेने परिसरात एकच खळबळ माजली आहे.

■**मुंबई। प्रतिनिधी :**
वासिंद- आसनगाव मार्गावर लोकलमधून पडून एका तरुणीचा मृत्यू झाल्याची माहिती समोर आली होती. मात्र आता या प्रकरणात एक वेगळीच माहिती समोर येत आहे. वासिंद-आसनगाव मार्गावर मृत्यू झालेल्या आकांक्षा जगताप हिने लोकलमधून उडी घेऊन आत्महत्या केल्याचे समोर आले आहे. प्रेमप्रकरणांमुळ तिने हे पाऊल उचलल्याचे समोर आले आहे. कल्याण लोहमार्ग पोलिसांच्या तपासात ही बाब

‘त्या’ मुलीचा मृत्यू लोकल ट्रेनमधून पडून नव्हे तर... वाशिंद-आसनगाव रेल्वे मार्गावर काय घडलं?

निष्पन्न झाल्याचे समोर येत आहे.

आसनगाव- वासिंद दरम्यान वेहलोली फाट्याजवळ बुधवारी संध्याकाळच्या सुमारास आसनगाव लोकलमधून एक तरुणी खाली पडल्याची माहिती समोर आली होती. त्यानंतर लगेचच तिला उपचारांसाठी आसनगाव येथील रुग्णालयात दाखल करण्यात आले होते. मात्र उपचारादरम्यान तिचा मृत्यू झाला होता. त्यानंतर पोलिसांनी या घटनेचा तपास सुरू केला. मृत तरुणीच्या कुटुंबीयांकडून आणि मित्र-मैत्रीणींकडून

चौकशी करण्यात आली. त्यात जी माहिती उघड झाली त्यानुसार आकांक्षाने आत्महत्या केल्याचे समोर आले आहे.

पोलिसांच्या माहितीनुसार, ज्या मुलासोबत तरुणीचे प्रेमप्रकरण होते त्याचा शोध लागला नसून तो डॉंबवलीतील रहिवाशी असल्याचे समोर आले आहे. तसंच, तोदेखील अल्पवयीन असून पोलिस त्याचा शोध घेत आहेत. गेल्या चार महिन्यांपासून तरुणीचे त्याच्यासोबत प्रेमप्रकरण सुरू होते. तिच्या कुटुंबीयानादेखील याबाबत माहिती होती. मात्र

त्यांच्यात काय बिनसले आणि तिने इतक्या टोकाचे पाऊल का उचललं हे मात्र समोर आले नाहीये. मयत तरुणीच्या मैत्रीणीने दिलेल्या माहितीनंतर हा संपूर्ण प्रकार उघड झाल्याचे पोलिसांचे म्हणणे आहे. तसंच, कुटुंबीयांकडूनही अधिक माहिती घेण्याचा प्रयत्न सुरू आहे. मात्र मुलीच्या मृत्यूचा त्यांना धक्का बसला आहे. या घटनेची अधिक चौकशी पोलिसांकडून सुरू आहे. दरम्यान, गेल्या काही दिवसांपासून लोकलमध्ये गर्दी वाढत असताना नागरिकांना नाहक त्रास सहन करावा लागत आहे. काही दिवसांपूर्वी ट्रेनमधून पडून एका तरुणाचाही मृत्यू झाल्याची माहिती समोर आली होती.

संपादकीय...

संपादक
दिपक मोरेश्वर नाईक

जलयोजनांच्या कागदी होड्या!

फेब्रुवारी संपत आला असतानाच पाणीटंचाई आणि टँकरसाठी महाराष्ट्रात आक्रंदन सुरू झाले आहे. गोगरीब ग्रामस्थांचे हक्काचे पाणी शहरांतील नागरिकांसाठी कसे पळवावे? पाणीटंचाई असलेल्या भागातील जलयोजना केवळ कागदावरच कशा राबवाव्यात, यातून आपले उखळ कसे पांढरे करू घ्यावे? ज्यांनी शहरांच्या विकासासाठी आपले हक्काचे पाणी आणि जमीन प्रकल्पात दिली, त्यांची वर्षानुवर्षे कशी उपेक्षा करावी? शहापूर तालुक्यातील दुर्गम भाग या स्वाधीन नाकतेंपणाचे उदाहरण आहे. ठाणे जिल्ह्यासोबतच मुंबई महापालिकेला दरोज हजारो ‘दलधमी’ पाणीपुरवठा करणाऱ्या शहापुरात पाणीटंचाई का? हा प्रश्न पाच दशकांपासूनचा आहे. शहापूर, मुरबाड भागातील महिलांना थंब थंब पाण्यासाठी पायपीट करावी लागते. तळ गाठलेल्या विहिरीतून थंब थंब पाणी गोळा करावे लागते. जिल्हा नियोजन समितीच्या बैठका, जलनियोजन करणारे सरकारी विभाग, केंद्र आणि राज्य सरकारचा पाणीपुरवठा विभाग, पाणी योजना अनेकदा राबवल्या गेल्या आहेत. त्यासाठी मागील पाच दशकांत कोट्यवधींचा खर्च झालेला आहे. मात्र ठाणे ग्रामीण भागातील पाणीटंचाईचा प्रश्न कायम आहे. महाराष्ट्रातील दुष्काळ किंवा पाणीटंचाईची सुरुवातच शहापूर तालुक्यापासून होते तर मुरबाडमधील पाणीटंचाईने ग्रामीण आदिवासी भागातील चिंता वाढवली आहे. मुरबाड तालुक्यात मागील ७५ वर्षांत आदिवासींना हक्काचे पाणी मिळालेले नाही. या तालुक्यात जलजीवन मिशनच्या २०० पैकी जवळपास निम्म्या योजना पूर्ण झाल्याचा दावा पाणीपुरवठा विभागाकडून केला जात आहे. परंतु दुर्गम डोंगराळ मुरबाडमधील गावात अद्याप पाणी पोहचलेले नाही. केंद्र सरकारच्या ‘हर घर जल, घर घर नल’ अभियानातून जलजीवन मिशनच्या माध्यमातून कोट्यवधींचा खर्च केल्यानंतरही आदिवासी ग्रामीण भागात पुरेसे पाणी पोहचलेले नाही. त्यामुळे या योजना खर्च येथील ग्रामस्थांसाठी आहेत की, ठेकेदार आणि इतरांचे उखळ पांढरे करून घेण्यासाठी आहेत, असा प्रश्न आहे. तालुक्यात रूढते ते दहा गावांमध्ये जलजीवन मिशन योजनेचा बोजवारा उडालेला आहे. त्यामुळे या भागात पाण्याच्या शोधात डोक्यावर हंडे घेऊन फिरणारे ग्रामस्थ, महिला, लहान मुले असे चित्र आहे. यावर उपाय म्हणून दरवर्षीप्रमाणे यंदाही टँकरने पाणीपुरवठा करण्याचा उतारा शोधला जातो. मार्च, एप्रिल आणि मे महिन्यात टँकरसंख्येने उच्चांक गाठलेला असतो. टँकरने पाणीपुरवट्यासाठी तातडीने निधी उपलब्ध केला जातो, कोणत्या तालुक्यात किती टँकर पाठवायचे याचे नियोजन केले जाते. जूनच्या मध्यापर्यंत किंवा जोपर्यंत पावसाला नियमित सुरुवात होत नाही, तोपर्यंत टँकर सुरू ठेवले जातात. हा वर्षानुवर्षांचा अनुभव आहे. केवळ ठाणेच नाही तर मराठवाडा, विदर्भ आणि खान्देश आणि पश्चिम महाराष्ट्रातही अशीच स्थिती थोड्या फार फरकाने असते. टँकर दरवर्षी सुरू केले जातात आणि पाऊस सुरू झाल्यावर बंद केले जातात. कायमस्वरुपी पाणीपुरवट्याचे नियोजन आणि त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी कधीही केली जात नाही. पाणीटंचाईवर कायमस्वरुपी मात केल्यावर जलयोजनेतून मिळणाऱ्या लाभपासून संबंधितांना वंचित व्हावे लागेल. त्यामुळे पाणी योजना केवळ कागदावर ठेवून टंचाई कायमची कशी राहील, याचीच दक्षता घेतली जाते. महाराष्ट्रातील कानाकोपऱ्यातील दुर्गम भागात, आदिवासी पाड्यांतील हक्काचे जलस्त्रोत बांधबंदिस्ती करून हे पाणी शहरांसाठी, शहरातील उद्योगांसाठी पळवण्यात आलेले आहे. या पाण्यावर अवलंबून असलेले ग्रामस्थ आणि शेतकरी पुरते बेजार झाले आहेत. पिण्यासाठीच पाणी नाही, तर शेतीसाठी कुठून आणावे, या विचंचनेत असलेले अल्पभूधारक शेतकरी सधन आणि स्वतःचे जलस्त्रोत विहिरी असलेल्या बऱ्या शेतकऱ्यांकडे मजुरीसाठी स्थलांतरित झालेले आहेत. ठाणे, धाराशिव, सोलापूर, धुळे, जळगावसारख्या ठिकाणी अल्पभूधारक शेतकरी विटभट्टी, अर्धघटित कामगार म्हणून शहरात धाव घेत आहेत. पडेल ते काम करून भाकरीच्या शोधात अशी कित्येक कुटुंबे छोट्या शहरांमध्ये दाखल झालेली आहेत. पाण्याचा प्रश्न हा थेट उदरनिवाहाच्या प्रश्नाशी जोडला गेलेला आहे. पाण्याचे दुर्भिक्ष असल्याने शहरात दाखल झालेल्या ग्रामस्थांना स्वैर्य नसल्यामुळे त्यांच्या मुलाबाळांच्या शिक्षण, आरोग्य अशा सर्वच जगण्याचे प्रश्न कठीण होत आहेत. शहापूर तालुका हा उदाहरणादाखल असताना राज्यातील इतर जिल्हा तालुक्यातील स्थिती वेगळी नाही. तालुक्यात यंदाही कोट्यवधींचा निधी टँकरसाठी खर्च केला जाईल. यंदा १५ कोटींचा टंचाई आराखडा पंचायत समितीच्या पाणीपुरवठा विभागाचा आहे. मागील २० वर्षांपासून जलस्तराज्य, भारत मिशन, राष्ट्रीय पेयजल या केंद्राच्या जलजीवन मिशनच्या १८९ योजना कागदावरच राहिल्या आहेत. भावली, शाई, मुंबरी, काळू या धरणांच्या योजना कधी सुरू होतील, याबाबत शाश्वती नाही. ठाणे आणि पालघर जिल्ह्यात मिळून १३ धरणे प्रस्तावित आहेत. म्हणजेच या भागात नैसर्गिक जलस्त्रोत पुरेसे असतानाही या पाण्याचा हक्काचा वाटा स्थानिकांना न देता ते पळवण्याचा घाट घातला जात आहे. शहरवासीयांची तहान भागवण्यासाठी ज्या ग्रामस्थांनी पाणीप्रकल्पांसाठी आपल्या जमिनी शहरातील पालिकांना दिल्या, त्याच ग्रामस्थांना कायम टँकरच्या प्रतीक्षेत ठेवून मागील ७५ वर्षांपासून त्यांना तहानलेले ठेवण्यात आले आहे.

कुंभमेळ्यात स्नान करून आलेल्यांची भावना आता ‘हेचि फळ काय मम तपाला’ अशीच झालेली असण्याची शक्यता अधिक. एवढी महागडी तिकिट क्राडून, पदोपदी गर्दीत चेंगरून, १०-१२ किलोमीटर पायपीट करून, विशिष्ट मुहूर्तावर विशिष्ट घाट गाडून, ज्या पवित्र गंगाजलात स्नान केलं, जे जल बाटल्या, कॅनमध्ये भरून घरी आणलं, त्यात मलमुत्राचे अंश असल्याचं स्वतः सरकारचा सांगतंय. आता या स्नानाला पवित्र कसं म्हणावं, असा प्रश्न त्यांना पडला नसेल का? त्यांच्या भावनांशी जो खेळ झाला, त्या पापाचे वाटेकरी कोण?

गंगेचं हे प्रदूषण अचानक उद्भवलं का? त्याला केवळ कुंभमेळा कारणीभूत आहे का? कुंभापूर्वी तरी गंगेचं पाणी पिण्यायोग्य होतं का? या तीनही प्रश्नांची उत्तरं नाहीच्या जवळ जाणारी आहेत. गंगेचं पाणी पिण्यायोग्य व सामूहिक स्नानायोग्य आहे का, याची विचारणा राष्ट्रीय हरित लवादाने २३ डिसेंबर २०२४ रोजी उत्तर प्रदेश प्रदूषण नियंत्रण मंडळ अर्थात यूपीपीसीबीकडे केली होती. गंगेत आसपासच्या अनेक शहरांतील घरागुरी आणि औद्योगिक संस्थांपाणी सोडलं जातं. तिथल्या सांडपाणी प्रक्रिया केंद्रांची सद्याःस्थिती काय आहे, किमान कुंभमेळ्याच्या काळात तरी दूषित पाणी सोडलं जाऊ नये, भाविकांना स्नान करण्यायोग्य पुरेसं पाणी मिळत राहावं, यासाठी उत्तर प्रदेश सरकारकडून कोणती पावलं उचलण्यात आली आहेत, याचा अहवाल सादर करण्याचे आदेश हरित लवादाने एका याचिकेवरच्या सुनावणीदरम्यान दिले होते. ही गोष्ट डिसेंबरमधली. कुंभमेळा सुरू झाला १३ जानेवारीला. पण यूपीपीसीबीने अहवाल सादर केला नाही. हे मंडळ उत्तर प्रदेश सरकारच्या पर्यावरण मंत्रालयाच्या अखत्यारीत येतं. पण तिथलं राखत सरकार तर त्या काळात महाकुंभाच्या पर्वणीसाठी पंचतारांकित, डिजिटल, आधुनिक आणि पर्यावरणस्नेही (?) तयारी करण्यात आल्याच्या जाहिरातबाजीत मग्न होतं.

हरित लवादाने यूपीपीसीबीला नियमितपणे पाण्याच्या चाचण्या करून निरीक्षण आपल्या संकेतस्थळावर अपलोड करण्याचे आदेश दिले होते, पण तेही पायदळी तुडविले गेले. नोव्हेंबर २०२४नंतर नोंदी संकेतस्थळावर जाहीर करणं थांबवलं गेलं होतं. हरित लवादाच्या आदेशानंतरही त्यात फरक पडला नाही. ही पुढे कराव्या लागणाऱ्या लपवाछपवीची पूर्वतयारी होती, असा संशय घेण्यास वाव आहे.

गंगेतल्या पाण्याच्या दर्जाविषयी सरकार काहीच माहिती देत नसल्याचं पाहून, माजी आयपीएस अधिकारी अमिताभ ठाकूर यांनी त्यासंदर्भात विचारणा करणारी याचिका १६ जानेवारीला हरित लवादकडे दाखल केली. केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळ म्हणजेच सीपीसीबी आणि यूपीपीसीबीने आपापल्या संकेतस्थळांवर यासंबंधी कोणतीही माहिती जाहीर केलेली नसल्याचंही या याचिकेत नमूद आहे.

ज्या पाण्यात भाविकांनी स्नान केलं, ज्या गंगाजलाला पवित्र मानून आचमनं केली, ते पाणी स्नानासाठीही सुरक्षित नसल्याचं आता सीपीसीबीने मान्य केले आहे. पाण्यासाठी योग्य पाणी म्हणजे कसं पाणी? सप्टेंबर २०२० मध्ये पर्यावरण आणि वन मंत्रालयाने एक अधिसूचना काढून उघड्यावर स्नान करण्यायोग्य पाण्याचे निकष स्पष्ट केले होते. त्याविषयी जाणून घेण्यापूर्वी दोन संकल्पना समजून घ्याव्या लागतील. (१) फिकल कॉलिफॉर्म बॅक्टेरिया- हे जिवानु मानवी किंवा प्राण्यांच्या मलमूत्रात आढळतात. (२) बीओडी (बायोकेमिकल ऑक्सिजन डिमान्ड) म्हणजे जैविक घटकांचं विघटन करण्यासाठी आवश्यक ऑक्सिजनचं प्रमाण.

गंगेचं हे प्रदूषण अचानक उद्भवलं का? त्याला केवळ कुंभमेळा कारणीभूत आहे का? कुंभापूर्वी तरी गंगेचं पाणी पिण्यायोग्य होतं का? या तीनही प्रश्नांची उत्तरं नाहीच्या जवळ जाणारी आहेत.

तर, पर्यावरण आणि वन मंत्रालयाच्या अधिसूचनेनुसार १०० मिलिलिटर पाण्यात सुमारे २५०० एम्पनपी (मोस्ट प्रोबेबल नंबर) पेक्षा कमी फिकल कॉलिफॉर्म बॅक्टेरिया असतील, तर ते पाणी सामूहिक स्नानासाठी सुरक्षित असतं. नोव्हेंबर २०२४ मध्ये झ म्हणजे महाकुंभ सुरू होण्याच्या दोन महिने आधी झ यूपीपीसीबीने जाहीर केलेल्या आकडेवारीनुसार गंगेच्या पाण्यात, संगमावर हे प्रमाण ३३०० एम्पनपी एवढं होतं. उत्तर प्रदेश सरकारची स्वतःचीच आकडेवारी हे सांगत होती आणि तरीही कुंभासाठी गाव गोळा करण्यात आलं.

आता बायोर्लॉजिकल ऑक्सिजन डिमान्ड म्हणजेच बीओडीची स्थिती जाणून घेऊया. हे प्रमाण तीन मिलिग्राम प्रति मिलिलिटर असेल, तर ते पाणी स्नानासाठी योग्य मानलं जातं. पण १४ जानेवारी रोजी सीपीसीबीने प्रयागराज संगमावरच्या पाण्याची चाचणी केली असता त्यातील बीओडीचं प्रमाण चार म्हणजेच धोकादायक पातळीवर असल्याचं स्पष्ट झालं. तोवर कुंभमेळा सुरू होऊन केवळ एकच दिवस लोटला होता. म्हणजे कुंभाआधीही गंगेचं पाणी स्नानासाठी योग्य नव्हतंच. पण महाकुंभासाठी केलेल्या खर्चाचे, त्यातून अपेक्षित महसुलाचे आणि गर्दीचे आकडे अभिमानाने मिरवणाऱ्या उत्तर प्रदेश सरकारला प्रदूषणाच्या आकड्यांचा मात्र सोयीस्कर विसर पडला.

हरित लवादाच्या आदेशानंतर सीपीसीबीने १२ ते १५, १९, २० आणि २४ जानेवारीला गंगेच्या पाण्याचे ७३ ठिकाणी नमुने घेतले. त्यात बीओडी आणि फिकल कॉलिफॉर्म बॅक्टेरिया या दोन्ही निकषांवर प्रदूषण कित्येक पर्टींनी वाढल्याचं स्पष्ट झालं. कुंभमेळा सुरू झाल्यानंतर बीओडीचं प्रमाण साधारण तीन ते पाच मिलिग्राम प्रति मिलिलिटरच्या दरम्यान राहिल्याचं सीपीसीबीने हरित लवादाला ३ फेब्रुवारीला सादर केलेल्या आकडेवारीतून स्पष्ट होतं. ४ फेब्रुवारीला घेतलेल्या नमुन्यांत फिकल कॉलिफॉर्म बॅक्टेरियाचं प्रमाण तब्बल ११ हजार एम्पनपी एवढं भयावह होतं. कुंभमेळ्यात गंगेच्या प्रदूषणाची तीव्रता कमी राहावी म्हणून मोठ्या प्रमाणात ताज्या पाण्याचा विसर्ग केला जात आहे. पण लाखोंच्या संख्येने स्नान करणाऱ्या भाविकांमुळे आणि निर्माल्यामुळे परिस्थिती पुन्हा जैसे थे होते. स्नानासाठी राखीव ठेवण्यात आलेल्या अनेक जागांच्या बाजूलाच सांडपाणी वाहिन्यांतून

आजही पाणी सोडलं जात असल्याचा आरोप पर्यावरणप्रेमी करतात. कुंभातील मलमूत्राचं योग्य व्यवस्थापन होत नसल्याचेही आरोप आहेत. गंगेत मेलेले मासे तरंगताना दिसणं ही काही नवी बाब नाही.

सरकारी कारभारातील विसंगतींवर ज्यांनी अनेकदा बोट ठेवलं आहे, असे उत्तराखंडातील ज्योतिषपीठाचे शंकराचार्य अविमुक्तेश्वरनरानंद यांनीही नुकतीच याविषयी नाराजी व्यक्त केली. आमच्यापैकी काही साधूंनी कोणतीही प्रक्रिया न केलेलं सांडपाणी गंगेत सोडलं जात असल्याचं पाहिलं. त्यांना स्नान न करता परत यावं लागलं, असा अनुभव सांगत त्यांनी सरकारवर तीव्र शब्दांत टीका केली.

एवढं सगळं स्पष्ट झाल्यानंतरही नाथ संप्रदायाच्या आखाड्याचे सदस्य असेलेले आणि योगी आदित्यनाथ म्हणून ओळखले जाणारे उत्तर प्रदेशचे मुख्यमंत्री अजय मोहन सिंग बिष्ट केंद्रीय प्रदूषण नियंत्रण मंडळाची आकडेवारी भर विधानसभेत फेटाळून लावतात. हे मंडळ केंद्र सरकारच्या पर्यावरण मंत्रालयाच्या अखत्यारीत आहे आणि केंद्रात यांच्याच पक्षाची सत्ता आहे. थोडक्यात ‘डबल इंजिन सरकार’ असूनही या मुद्द्यावर दोन इंजिन परस्पर विरुद्ध दिशांना जाताना दिसतात.

कुंभमेळा आता संपत आला आहे. त्याची २६ फेब्रुवारीला सांगता होईल. पण गंगेचं प्रदूषण हा प्रदीर्घ काळपासून चिंतेचा मुद्दा आहे. काही व्युत्सेक पाणी सोडून वा सांडपाणी वाहिन्यांची जागा तात्पुरती बदलून हा प्रश्न सुटणार नाही. त्यासाठी वर्षभर आणि वर्षानुवर्षे प्रयत्न करणं अपरिहार्य आहे. आजची स्थिती पाहता प्रश्न पडतो, की पंतप्रधान नरेंद्र मोदींच्या अनेक महत्वाकांक्षी प्रकल्पांपैकी एक असलेल्या ‘ममामि गंगे’ प्रकल्पातून काय साध्य झालं? सुमारे ३८ हजार कोटी रुपयांचा निधी या प्रकल्पासाठी मंजूर करण्यात आला होता. आज १० वर्षांनंतरही जर गंगेच्या पाण्यात मासे गुदमरत असतील, तर प्रकल्प हवेत विरला असंच समजायचं का? यूपीए सरकारनेही ‘नॅशनल गंगा रिव्हर बॅसिन अर्थॉरिटी’ची स्थापना करून ‘मिशन क्लीन गंगा’ हाती घेतलं होतंच. २०१९ साली सुरू झालेली ही मोहीम आणि हे प्राधिकरणही केंद्रात भाजपची सत्ता आल्यानंतर - २०१६ साली गुंडाळण्यात आलं. थोडक्यात भाजप असो या काँग्रेस सारेच राष्ट्रीय नदी, माँ गंगा वगैरे म्हणून गौरव करत असले, तरी कोणालाही गंगा पवित्र राखता पाहता असं दिसतं, की गंगेचं पाणी मुळतच सामूहिक स्नानासाठी योग्य नाही, याची जाणीव उत्तर प्रदेश प्रदूषण नियंत्रण मंडळाला सुरुवातीपासून होती. तरीही या वास्तवावर पांघरूण घालण्याचा प्रयत्न अखेरपर्यंत केला गेला. जनतेच्या भावनांना गृहीत धरलं गेलं. त्याची पुरती फसवणूक केली गेली. चेन्नाराचेगरीच्या प्रसंगांचे आकडे, त्यात मृत्युमुखी पडलेल्यांचे आकडे, प्रदूषणाचे आकडे... सारी आकडेवारी झगमगीत गालिचाखाली सरकवून ठेवण्यात आली आणि केवळ गर्दीचं आकडे मिरवले गेले, तेही तर्कसंगती गंगांपरत कनकन.

या पाण्यामुळे कोणी आजारी पडलं तर औषधोपचारांनी बरं होईल. काही जण ‘आम्हाला कुठे काय झालं?’ असं म्हणत या अहवालांना थोतांडही ठरवतील. पण ज्यांच्या घरची माणसं पवित्र जलात स्नान करतल्या की आस बाळगून प्रयागराजला आली आणि नंतर कमी घरी परतलीच नाही, ज्यांचा चेन्नाराचेगरीत कोणत्या तरी पायदळी येऊन भीषण मृत्यू ओढवला, त्यांना आता ही वस्तुस्थिती ऐकल्यावर काय वाटेल?

कोट्यवधी ‘फॉलोओर्स’ मिरविणारा यूट्यूबर रणवीर अलाहाबादिया एका कार्यक्रमात नको ते बरळला. ते बरळताना तो पूर्णपणे भावग्न होत। त्याच्या त्या कथित विनोदात इतरही सहभागी झाले होते. हे बोलणे ‘व्हायरल’ झाले आणि अलाहाबादिया उघडा पडला. हे घडल्यावर त्याने कितीही बाजू सावरण्याचा प्रयत्न केला आणि ‘विनोद’ हा माझा प्रांत नाही, असे रडवेला चेहरा करून सांगण्याचा प्रयत्न केला तरी, त्याचे सगशेल चुकले आहे, हेच समाजमन वारंवार म्हणत आहे.

सर्वोच्च न्यायालयानेही याबाबत तीव्र शब्दांत भावना व्यक्त केल्या; पण त्याला मोठा दिलासा दिला. या दिलाशाकडे तूर्त ‘न्याय’ म्हणून बघावे की, त्याला न्यायालय ‘रागावले’ आहे, त्याची दखल घेत समानान मानावे, असा संभ्रम निर्माण झाला आहे. ‘ईंडियाज गॉट लॅटेस्ट’ या कार्यक्रमात बरळलेला अलाहाबादिया अटकेपासून संरक्षण मिळविण्यासाठी धडपडत होता. त्याला तसे संरक्षण सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेली आहे. त्याच्याविरुद्ध महाराष्ट्र, आसाम आणि राजस्थानात गुन्हे दाखल झाले आहेत. यापुढे त्याच्याविरुद्ध कुठेच नवे गुन्हे नोंदविले जाणार नाहीत, असा आदेशही सर्वोच्च न्यायालयाने दिला. ‘या माणसाच्या मनात काही धांपणेंड आहे आणि ते कार्यक्रमाद्वारे पसरविले गेले. अशा विधानांचा

बचाव करीत आहात का’, असा सवाल न्यायमूर्तीद्वयींनी आरोपीच्या वकिलांना केला. धक्केलांनी त्याची बाजू लावून धरली. दिलासा पदरी पाडून घेतला. न्यायालयाचा राग आणि न्यायालयाची कृती यात मोठी गडद रेषा असते. सामान्य जनतेला न्यायालयाची कृती अपेक्षित असते. बरेचदा केवळ रागावण्याने उपाय हाती लागत नाही. न्यायालयाचा कठोर निर्णय वचक निर्माण करतो. धाक निर्माण करतो. हा कठोरपणा अलाहाबादियाच्या वाट्याला का आला नाही, असा प्रश्न अनेकांना पडल्यास नवल नाही. ‘समाज माध्यमांवरील अश्लील सामग्रीविषयी काय करणार आहात,’ अशी विचारणा सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र सरकारला या सुनावणीदरम्यान केली.

समाजमाध्यमांवरील अश्लील सामग्रीविरुद्ध केंद्र सरकार गंभीर आहे. नवे कार्यवटी आले आहेत. ते जाचक असल्याची टीका होत आहेच. मात्र, एका अर्थी ते अपुरेही आहेत, हे अलाहाबादिया प्रकरणाने दाखवून दिले आहे. नियंत्रण कठीण असेल तर तातडीने कारवाई हवी. तेव्हाच समतोल साधला जाऊ शकतो, पण कायदा समान न्याय आणि समान संधी देतो. ही समान संधी; हा दिलासा सर्वसामान्यांच्या वाट्यालाही येतो का, हा प्रश्नही या प्रकरणामुळे पडत असेल तर यात चूक ते काय!

कुष्ठरोगाचे आव्हान

कुष्ठरुग्णांना समाजातील अवहेलनेतून बाहेर काढून स्वतःच्या पायावर उभे करण्याचे, त्यांच्या हाती रोजगार देण्याचे मोलाचे कार्य ज्येष्ठ समाजसेवक बाबा आमटे यांनी केले. बाबा आमटे, दाजीसाहेब पटवर्धन यांच्यासारख्या मंडळींनी कुष्ठरोग्यांना जगण्याचे बळ देण्यासाठी आयुष्य वेचले. गेल्या काही वर्षांत कुष्ठरोगाचे समूळ उच्चाटन झाले, असाच समज सर्वदूर रुढ झाला होता. मात्र प्रत्यक्षातील परिस्थिती वेगळी असल्याचे वास्तव समोर आले आहे. गेल्या पाच वर्षांत सुमारे लाखभर कुष्ठरोग रुग्णांची नोंद झाली आहे. राज्याच्या जवळपास सर्वच जिल्ह्यांमध्ये कुष्ठरोग्यांचे प्रमाण दिसून आले आहे. याचाच अर्थ अजूनही या रोगापासून आपल्याला पूर्णतः मुक्ती मिळालेली नाही. कुष्ठरोगाचे प्रमाण गेल्या चार दशकांत लक्षणीयरीत्या कमी झाले. मात्र कुष्ठरोगाचे पूर्ण उच्चाटन झाल्याचा समज दह झाल्याने कुष्ठरोग शोध मोहिमेची गती मंदवली. एड्स तसेच अन्य काही रोगांचा प्रादुर्भाव वाढल्याने जागतिक स्तरावरील सेवाभावी संस्थांनी त्यांचा निधी या रोगांकडे वळविला. त्याचाही परिणाम कुष्ठरोग शोध मोहिमेवर झाला. वाढती गर्दी, शहरांमधील अर्धघटित क्षेत्राचे वाढते प्रमाण, स्थलांतर, वाढत्या लोकसंख्येच्या तुलनेत आरोग्यसेवांचा तुटवडा ही कुष्ठरोग शोधण्यातील नेहमीची आव्हाने होतीच. परंतु या रोगाच्या शोध मोहिमेतील सर्वांत मोठे आव्हान असते ते म्हणजे रोगाबद्दल जाहीर वाचता करण्याची भीती. हा रोग झाल्यास कुटुंबातूनही बहिष्कृत केले गेल्याची यातना अनेकांनी आजवर सोसली. नेमकी लक्षणे लगेच लक्षात येत नसल्याने रोग बळवत जातो. या रोगाला त्यावेळी महारोग असे संबोधले गेले. औषधोपचारापेक्षा अंधश्रद्धेच्या आहारी जाऊन अघोरी उपाय करण्याकडे अशा वेळी रुग्ण व नातलागांचा कल वाढतो. कोरोनाच्या काळातही सामाजिक बहिष्कार टाकण्यासारखे प्रकार काहींच्या वाट्याला आले. आजही दुर्धर रोगांना समाजाने कसे सामोरे जावे, याविषयीची व्यवस्था आपल्याकडे नाही.

भरलेली
सिमला मिरची

साहित्य - २ वाट्या मक्याचे दाणे, १/२ चमचा जिरे पूड, पाव चमचा ओवा, १ चमचा लसूण-हिरवी मिरची पेस्ट, २ लहान चमचे दही, फोडणीसाठी तेल, जिरे, मोहरी, तिखट, मीठ, हळद, हिंग, ५-६ लहान आकाराची सिमला मिरची. कृती : सर्वप्रथम मिरची भरलेल्या वांग्याप्रमाणे मधोमध कापून घ्या. बिया काढून घ्या. एका भांड्यात मक्याचे दाणे व मसाल्याचे सर्व साहित्य एकत्र करून तेलाचे मोहन घाला. मिरचीच्या बिया त्यातच घाला. थोडे दही घालून मिश्रण ओलसर करून घ्या. कढईत तेल, जिरे व मोहरी व हिंग घालून फोडणी करा व तेलावर मिरच्या पसरवा. मंद आचेवर मिरच्या लालसर होऊ द्या. बाजू उलटून घ्या. सर्व बाजूंनी मिरची लाल झाल्यावर गॅस बंद करा. झटपट भरलेली सिमला मिरची तयार होईल.

वयाच्या पन्नाशीतही दिसा यंग आणि फिट

वयाला हरवणाऱ्या काही सोप्या उपायामुळे आपण ५० वर्षांनंतरही फिट, यंग आणि निरोगी राहू शकता. वय वाढत असल्यामुळे काही त्रास उद्भवणे साहजिक आहे. काही पर्याय निवडून आपण आपला त्रास कमी करू शकता. जसे शॉपिंगसाठी इकडे-तिकडे भटकण्यापेक्षा ऑनलाइन शॉपिंग करा. या वयात सुंदर दिसण्याची आवडही कमी होत जाते, म्हणून अनेक महिला अजागळसारख्या राहतात. परंतु, हा लेख केवळ त्या महिलांसाठी आहे ज्या पन्नाशीतही तिशीत असल्यासारख्या दिसू इच्छितात. हे काही सोपे उपाय अमलात आणून आपण या वयातही फिट आणि यंग दिसू शकता.

■ **खाद्यपदार्थांनी पोषण मिळवा, सप्लिमेंट्सने नव्हे :** ऑर्गेनिक फूड सेवन करा आणि प्रोसेस्ड फूड जसे ब्रेड, पास्ता आणि चीज खाणे टाळा.

■ **सूप :** भूक भागण्यासाठी सूप प्या. या वयात नियमित भाज्यांचे सूप तयार करून पिणे सर्वोत्तम आहे.

■ **रात्री हलके जेवा :** रात्री जेवण्याची मात्रा कमी ठेवा. रात्री जेवल्याबरोबर झोपणे टाळा. रात्री कोणत्याही प्रकारचे स्नॅक्स घेणे टाळा.

■ **त्वचेला उपयुक्त**

आहार घ्या : आपण जे काही खातो, त्याचा प्रभाव आपल्या शरीरावर होतो. म्हणून पोषक तत्त्वे आपल्याला निरोगी ठेवण्यात व सुंदरता वाढवण्यात मदत करतात.

■ **प्रदूषणापासून दूर राहा :** स्वतः प्रदूषणमुक्त राहण्याचा प्रयत्न करा. घरातून बाहेर निघताना नाक मास्कने झाकून घ्या. सकाळी शुद्ध हवेत फिरा.

■ **पायी फिरा :** दररोज अर्धा तास तरी पायी फिरा आणि सक्रिय राहा. एकाच जागी बसलात तर आपले पन्नाशीत फिट राहण्याचं स्वप्न पूर्ण होऊ शकत नाही.

अॅसिडिटीचा त्रास टाळता येईल का ?

कामाच्या आणि जेवणाच्याही अनियमित वेळा, धावपळीचे दैनंदिन आयुष्य, बदलती जीवनशैली, जेवणाच्या अनियमित वेळा, जागरण, बदललेले आहाराचे स्वरूप यामुळे अपचन किंवा अॅसिडिटीचा त्रास होणे हा अनेकांच्या दिनक्रमाचाच भाग बनला आहे. आम्लपित्त किंवा हायपर अॅसिडिटी होऊन छातीत जळजळणं हा सध्याच्या धावपळीच्या जीवनात जवळजवळ प्रत्येकाला छळणारा विकार असतो. अनेकदा रुग्ण ‘अॅसिडिटी होतेय’ हीच तक्रार घेऊन डॉक्टरकडे येतात.

पण या तक्रारीत खास अॅसिडिटीचा त्रास आहे की दुसरे काही आहे हे डॉक्टरला शोधून काढावे लागते. आपल्या आजूबाजूच्या अनेकांना हा त्रास होत असतो. छातीतील जळजळ प्रत्येकाचे कधी ना कधी तरी अनुभवलेली असतेच

असते, तर काही व्यक्तींची ती कायम सोबती असते. आपल्या आजूबाजूला कुठुंबात, शेजारीपाजारी अनेक जण यामुळे त्रस्त असतात. कुणाला जळजळत, तर कुणाला मळमळत, कुणाचे यामुळे डोके दुखते तर कुणाचे पोट दुखत असते. कधी खूप ढेकर येतात किंवा तोंडामध्ये कडवटपणा येतो. जळजळ होण्याची अनेक कारणे आहेत. त्यातील प्रमुख कारण म्हणजे अॅसिडिटी किंवा आम्लपित्त. त्यामुळे अॅसिडिटी म्हणजे काय, हा त्रास

कुणाला व का होतो, त्यावर इलाज काय, हा त्रास टाळता येईल का, याबद्दल आपण जाणून घेऊ. अॅसिडिटी म्हणजे नेमके काय ? आपल्या पोटात म्हणजे जठरात एक पाचक रस तयार होत असतो. तो अॅसिडिक म्हणजे आम्लयुक्त असतो. आपण जेवलेल्या अन्नाच्या पचनासाठी या पाचक रसाची अत्यंत गरज असते, पण योग्य प्रमाणात. हाच पाचक रस जर जास्त प्रमाणात निर्माण झाला किंवा अवेळी (म्हणजे जेवणाच्या वेळेव्यतिरिक्त) तयार झाला तर आम्लपित्ताचा त्रास होतो. यालाच अॅसिडिटी असे म्हणतात.

‘अॅसिडिटी’ का होते ?

■ पोटात जास्त प्रमाणात आणि अवेळी हा ‘आम्लयुक्त पाचकरस’ तयार होण्याची महत्त्वाची कारणे म्हणजे worry, hurry, curry. आयुष्य हल्ली वेगवान झाले आहे.

■ सकाळी न्याहरी करण्यासाठी वेळ नसतो. मग नुसताच चहा, कॉफी इ. पेये घेतली जातात. ज्यामुळे पोटातील अॅसिड किंवा आम्लपित्त वाढते व अॅसिडिटी जाणवू लागते.

■ धकाधकीच्या जीवनात प्रत्येक जण विविध मानसिक ताणाखाली वावरत आहे. अभ्यास, करिअर, कार्यालयातील कामाचा तणाव, कौटुंबिक ताणतणाव इत्यादी कारणांमुळे मज्जासंस्थेवर परिणाम होत असतो आणि त्यामुळे जठररसाची निर्मिती जास्त प्रमाणात होत राहते. अॅसिडिटीची सुरुवात होते.

■ भूक लागली की रस्त्यात उभे राहून वडापाव, पावभाजी, पिझ्झा, पाणीपुरी, दाबेली इत्यादी फास्टफूड खाण्याकडे कल वाढत आहे. यातून अमिबीयासिस किंवा जियारडिआसिस सारखे संसर्ग होतात आणि यामुळे देखील अॅसिडिटी (gastritis) चा त्रास होतो.

झोप येत नसेल, तर हे करून बघा

योग आणि योगासनात बरीच क्षमता आहे. योग करा म्हणजे आजार होणार नाही. आजार गंभीर नसला तरीही योग प्रभावी असू शकतो. आज आम्ही इथे सांगणार आहोत की, रात्री झोप येत नसल्यास केले जाणारे फक्त दोन उपाय; ज्यामुळे आपल्याला शांत झोप येईल.

झोप न येण्याची कारणं तसे तर झोप न येण्याची अनेक कारणे असू शकतात पण दोन कारणं प्रामुख्याने असू शकतात जसे की शरीराला थकवा न जाणवणं आणि काळजी किंवा सतत दिवसं रात्र विचार करणं. हीच दोन प्रमुख कारणे आहेत म्हणून त्यासाठी येथे दोन उपाय सांगत आहोत.

आपल्या मनाला उजव्या पायाच्या अंगठ्यावर घेऊन जा. पायाची सर्व बोटे किमान तळपाय, टाच, पोटाच्या, गुडघा, मांडी, नितंब, कंबर, खांद्या सैलसर होत आहे. अशा प्रकारे डावा पाय देखील सैल सोडा. श्वास घ्या आणि सोडा. आता झोपल्या झोपल्या ५ वेळा पूर्ण श्वास घ्या आणि सोडा. पोट आणि छाती वर-खाली होणार. पोट वर-खाली होणार. हा सराव दररोज करावा. यामुळे मन थकून झोपून जाणार आणि कोणत्याही प्रकारचा विचार करणार नाही.

दुधाबरोबर मध घेण्याचे फायदे जाणून घेऊ या

आपल्याला हे माहितीच आहे की, नियमित दूध पिणं आरोग्यासाठी फायदेशीर आहे. परंतु दुधात मध घातल्यावर त्याचा फायदा दुपटीने होतो. असे केल्यास आरोग्यविषयक समस्यांपासून आपण मुक्त होऊ शकतो.

दुधामध्ये मध घालून पिण्याचे ५ फायदे जाणून घ्या..

■ दररोज १ कपात दुधात मध घालून प्यायल्याने शारीरिक आणि मानसिक आरोग्यासाठी फायदेशीर असते. हे दोन्ही प्रकारच्या क्षमता वाढविण्यास उपयुक्त आहे.

■ अनिद्रेची समस्या असल्यास रात्री कोमट दुधात मध वापरा, असे केल्यास अनिद्रेची समस्या नाहीशी होते आणि त्वरित आराम मिळतो.

■ पचन सुधारण्यासाठी दुधात मध घालून पिण्याने बद्धकोष्ठेच्या त्रासापासून सुटका होते.

■ दुधात प्रथिने आणि कॅल्शियम भरपूर प्रमाणात असते आणि मध प्रतिकारकशक्ती वाढवण्यास सक्षम असते. यांना एकत्र करून प्यायल्याने उत्तम आरोग्य पर्याय असल्याचे सिद्ध करतात.

■ ताणतणाव दूर करण्याचे हे एक उत्तम साधन आहे. कोमट दुधात मध घालून प्यायल्याने प्रजनन क्षमता आणि शुक्राणूंची संख्या वाढवण्यास मदत करते.

कमी वयात केस पांढरे होण्याची समस्या सतावत असल्यास करा ‘या’ गोष्टींचे सेवन

सध्याची बदलती लाइफस्टाइल पाहता काही जणांना कमी वयातच केस पांढरे होत असल्याची समस्या पाठी लागते. कमी वयात केस पांढरे झाल्याने ते तुमच्या पर्सनॅलिटीला न शोभण्यासारखे असून त्याबाबत चिंता सतावते. फॅशन तर दूर कमी वयात केस पांढरे होणे काहीसे लाजीरवाणे आहे. काही लोकांना शारीरिक कमकुवततेमुळे अशा प्रकारची समस्या येते. काहीजण केस पांढरे होत असल्याने गोळ्यासुद्धा घेतात. परंतु गोळ्या घेणे ही बाब चुकीची असून ती तुमच्या आरोग्याला घातक ठरू शकते. त्यामुळे डॉक्टरांचा सल्ला घेतल्याशिवाय कोणत्याही गोळ्यांचे सेवन करू नये असे सांगितले जाते. तुम्हालासुद्धा जर केस पांढरे होण्याची समस्या भेडसावत आहे तर त्यावर आताच उपाय करा. तर जाणून घ्या केस सफेद होत असल्यास कोणत्या गोष्टी खाणे महत्त्वाचे आहे.

संत्र्याचे सेवन करा : कमी वयात केस सफेद होत असतील तर त्यापासून सुटका मिळवण्यासाठी संत्रे खा. कारण संत्र्यात व्हिटामीन सी असून ते तुम्हाला कोलेजन प्रोटीनची वाढ करण्यास मदत करतात. संत्रे खाल्ल्याने केस सफेद होण्याची समस्या कमी होण्यासोबत केसांची वाढ होण्यास मदत होते.

फर्मेन्टेड फुड्स : प्रोबायोटिक नेहमीच आरोग्य स्वस्थ राहण्यासाठी उपयुक्त ठरतात. खासकरून केसांसाठी

डार्क चॉकलेट शरीरात लोह आणि कॉपरची कमी असल्याने केस सफेद होण्याची समस्या सतावते. त्यामुळे डार्क चॉकलेट हे उत्तम पोषक तत्व असून ते सफेद झालेल्या केसांसाठी उपयुक्त ठरते. त्यामुळे डार्क चॉकलेटचे सेवन करा. मात्र तुम्हाला धरगुती आणि नैसर्गिक पद्धतीने केस गळतीची समस्या सोडवायची असल्यास मेथी दाण्यांचा उपयोग करा. मेथीचे दाणे तुम्ही सुक्या आवळ्यासोबत वाटून त्याची पावडर बनवू शकता. त्यानंतर ही पावडर तेलामध्ये मिवस करून केसांना लावा. यामुळेसुद्धा केसांची गळती थांबण्यास मदत होईल.

केस रंगवताना घेण्यात येणारी काळजी

सर्वात पहिली काळजी म्हणजे दर्जेदार रंगच निवडा, तिकडे तडजोड नको. पहिल्यांदाच रंग लावत असाल तर केसांच्या छटेपेक्षा वेगळी छटा निवडा; परंतु तो तुम्हाला शोभेल याची खात्री करून घ्या. चांगल्या शॅम्पूने केस धुवा, मात्र कंडिशनर लावू नका. कंडिशनरमुळे रंग नीट बसत नाही. धुतलेले केस विंचरण्यासाठी कायम मोठ्या दातांचा कंगवा वापरा म्हणजे केस जास्त तुटणार नाहीत. केस वाळवण्यासाठी ते टॉवेलने जोरजोरात पुसू नका, म्हणजे ते तुटणार नाहीत. त्याऐवजी डोक्याला टॉवेल गुंडाळून केसांमधील पाणी टॉवेलने टिपून घ्या. केस वाळवण्यासाठी झायराचा वापर करू नका. ओल्या केसांना रंग लावू नका. रंग लावताना हातात मोजे घाला. कपाळावर, कानांवर, मानेवर रंगाचे डाग पडू नयेत म्हणून व्हॅसलीन वा खोबरेल तेल लावा. रंग लावलेले केस लिंबाचा रस घातलेल्या पाण्याने धुवा, जेणेकरून रंग दीर्घकाळ टिकेल. रंग लावल्यावर केसांमधील आद्रतेचं प्रमाण कमी होतं व केस कोरडे होतात. त्यामुळे केस घुण्यासाठी रंग लावलेल्या केसांसाठी खास असं नमूद केलेला शामू आणि कंडिशनरच वापरा. केसांची वाढ झाल्यावर केसांच्या मुळाशी त्यांचा नैसर्गिक रंग दिसू लागतो. अशा वेळी केसांना टचअप करायला विसरू नका. टचअप करताना केस मुळाशी आधी रंगवा, १५ मिनिटांनंतर बाकीच्या केसांना रंग लावा.

चिंच हे नाव घेताच तोंडाला पाणी सुटतं. आंबट-गोड चिंच आरोग्यासाठी फायदेशीर असल्याचे सांगितले जाते. खाद्यपदार्थांची चव वाढवण्यासाठी अनेक प्रकारच्या पाककृतींमध्ये चिंचेचा वापर केला जातो. चिंचेमध्ये प्रोटीन, फायबर, कार्बोहायड्रेट्स, फोलेट, व्हिटॅमिन सी, व्हिटॅमिन ए, ई, के, बी६, फॉस्फरस, पोटॅशियम, कॅल्शियम, मॅग्नेशियम, लोह यांसारखे पोषक घटक असतात. ज्यामुळे शरीराला अनेक फायदे मिळू शकतात. पण तुम्हाला माहीत आहे का की चिंचेचे जास्त सेवन करणेदेखील आरोग्यासाठी हानीकारक असू शकते. चला तर मग जाणून घेऊया कोणत्या लोकांनी चिंच खाऊ नये.

या ४ लोकांनी चिंच खाऊ नये, आरोग्याची हानी होऊ शकते

डायबिटीज : डायबिटीजच्या रुग्णांनी चिंचेचे सेवन करू नये. विशेषतः जेव्हा तुम्ही कोणतेही औषध घेत असाल तेव्हा चिंचेचे सेवन टाळा.

अॅलर्जी : चिंच खाल्ल्याने अनेकांना अॅलर्जीची समस्या होऊ शकते. म्हणून जर आपल्याला चिंच खाल्ल्यावर त्वचेवर चट्टे किंवा खाज, तसेच उलटी यासारख्या समस्यांना सामोरा जावे लागत असेल तर याचे सेवन लगेच बंद करा.

दातांना नुकसान : चिंचेत अॅसिडिक घटक आढळतात, याने दातांचा पृष्ठभाग खराब होतो. त्यामुळे चिंचेचे सेवन मर्यादित

प्रमाणात करावे, जर तुम्हाला दातांची समस्या असेल तर चिंचेचे सेवन करू नका.

गर्भवती महिला : गर्भवती स्त्रियांना यांदरम्यान आंबट वस्तू खाण्याची इच्छा होते, मात्र अधिक प्रमाणात चिंच खाल्ल्याने गर्भवती स्त्रियांना नुकसान होऊ शकते. अशात या गोष्टी खाण्यापूर्वी डॉक्टरांचा सल्ला घ्यावा.

अस्वीकरण : ही सल्ला देणारी सामग्री केवळ सामान्य माहिती प्रदान करते. हे कोणत्याही प्रकारे पात्र वैद्यकीय मताचा पर्याय नाही. अधिक माहितीसाठी तज्ञ किंवा तुमच्या डॉक्टरांचा सल्ला घ्या.

ब्लॉटिंग म्हणजे पोट फुगणे. काही वेळेस अॅसिडिटीने पण पोट फुगत असते. काही गरिष्ठ खाण्यात आल्यानेही हा त्रास होतो. पण आज आपण या लेखात मासिक पाळीदरम्यान होणाऱ्या ब्लॉटिंगबद्दल जाणून घेऊ या. तसेच त्यावरील उपायदेखील जाणून घेऊ या. मासिकपाळीच्या काळात अॅसिडिटीमुळे पोटात दुखते पोट फुगण्याचा त्रास देखील होतो. त्यासाठीचे काही उपाय केल्यास त्या त्रासापासून आणि वेदनांपासून मुक्ती मिळते.

ब्लॉटिंगचा त्रास असल्यास हे करा...

■ चमचमीत मसालेयुक्त पदार्थांचा वापर टाळवा यामुळे अॅसिडिटीचा त्रास होतो.

■ पचनतंत्रामध्ये बिघाड होतो, त्यासाठी आपले पचनतंत्र सुरळीत करण्यासाठी आलं आणि लिंबाच्या चहाचे सेवन करावे.

■ गवती चहा घ्यावा अॅसिडिटीचा त्रास कमी होतो.

■ पाणी तर सर्व गोष्टींवर रामबाण उपाय आहे. जास्त पाणी पिणे उत्तम स्वास्थ्य असण्याची लक्षण आहे. पाण्यामुळेच सर्व आजार नाहीसे होतात. त्यामुळे जेवढे जमेल तेवढे पाणी पिणे फायदेशीर असतं.

■ या काळात आपल्या शरीरास पौष्टिक

तत्त्व पाहिजे असतात. कॅल्शियम आणि मॅग्नेशियम आहारयुक्त पदार्थांचं समावेश करणं फायदेशीर ठरतं. केळ आणि दुधात कॅल्शियम असतं. त्याचे सेवन करावे.

■ या काळात अशा वस्तू ज्या गॅस वाढवतात आणि पोट फुगवतात ते खाणे टाळवे. सकस आहार घ्यावा. ब्रोकोली, कोबी, फ्लॉवरची भाजी खाऊ नये. त्यामुळे गॅसेस पण होत आणि अॅसिडिटीचा त्रास जास्त वाढण्याची शक्यता असते.

■ आलं शरीरातील सूज कमी करण्यास फायदेशीर असतं. यामध्ये अँटी इन्फ्लेमेटरी आणि अँटी स्पॅस्मोडिकचे गुणधर्म असतात. शरीरातील वेदना दूर करण्याचे काम करतं.

काही वेळा काही जण अॅसिडिटी आहे म्हणून शीतपेयाचे सेवन करतात. असे केल्याने ब्लॉटिंगचा त्रास अजून वाढतो.

■ चहा जास्त घेऊ नका कारण अॅसिडिटी वाढण्यासाठी हे कारणीभूत आहे.

■ व्यायाम आणि योगा करा. पण थकवा जाणवेल असे काही करू नका.

■ पर्पई ही पचनतंत्र सुरळीत करण्याचे कार्य करते. यामधले असलेले पर्पेन एंझाइम पचन संस्थेला सुरळीत ठेवण्याचे काम करते. पर्पई खाल्ल्याने अॅसिडिटी, गॅस, ब्लॉटिंगच्या त्रासापासून सुटका होते.

■ मंदिपासारखे अल्कोहोल घेत असल्यास त्वरित घेणे बंद करावे. यामुळे अॅसिडिटीचा त्रास कमी होण्याऐवजी जास्त वाढतो.

तुळशीच्या पानांनी होणारे ५ आश्चर्यात टाकणारे फायदे

■ तुळशीच्या पानात अँटी ऑक्सिडंट असतात जे आपल्या शरीराची रोगप्रतिकारक क्षमतेला वाढवण्याचे काम करते.

■ आपल्याला सर्दी, पडसं किंवा ताप आल्यास खडी साखर, काळे मिरे आणि तुळशीच्या पानांना पाण्यामध्ये उकळवून काढा करावा आणि त्याचे सेवन करावे किंवा आपण या काढ्याचा गोळ वाळवून याचा बारीक बारीक गोळ्या बनवून खाल्ल्यामुळे सर्दी, पडसं आणि तापामध्ये फायदेशीर आराम होईल.

■ ज्यांच्या तोंडाला वास येतो

त्यांनी दररोज सकाळी उठल्यावर तुळशीचे पान तोंडात ठेवायला हवे. असे केल्यास तोंडाच्या वास येणे कमी होते.

■ शरीरावर कुठेही जखम झाल्यास तुळशीच्या पानांना तुरतीबरोबर जखमेवर लावल्याने जखम लवकरच बरी होते.

■ जुलाब लागले असल्यावर तुळशीच्या पानांमध्ये जिरे टाकून वाटून घ्यावे. या मिश्रणाला दिवसभरातून ३-४ वेळा चाटून घेणे. असे केल्यास आपल्याला जुलाब होण्यात फायदाच होईल.

सवलतींमुळे एसटीवर ६४० कोटींचा बोजा

■**मुंबई** : महिला, ज्येष्ठ नागरिकांना देण्यात येणाऱ्या सवलतींमुळे एसटी महामंडळाचा तोटा वाढल्याचे विधान परिवहनमंत्री प्रताप सरनाईक यांनी केल्याने टीका होऊ लागली असतानाच यंदाच्या आर्थिक वर्षाच्या १० महिन्यांत विविध सवलतींमुळे एसटी महामंडळाला ६४० कोटींचा तोटा सहन करावा लागला आहे.

एसटी महामंडळ सतत तोट्यातच आहे. या आर्थिक वर्षात मागील दहा महिन्यांत ऑगस्ट महिना वगळता प्रत्येक महिन्यात तोटाच झाला आहे. राज्य सरकारकडून १७ मार्च २०२३ पासून महिला सन्मान योजनेंतर्गत सवलतींमुळे एसटीवर ६४० कोटींचा बोजा महिलांना बसमधून ५० टक्के सवलतीत प्रवास सुरू करण्यात आला. २०२३पासून आतापर्यंत ११५.१७ कोटी महिलांनी (एका फेरीत किती महिलांनी प्रवास केला त्या आधारे ही संख्या मोजली जाते) या सवलतीचा लाभ घेतला आहे.

या सवलतींचा खर्च ३,५२७.७४ कोटी असून याची प्रतिपूर्ती राज्य सरकारकडून करण्यात येते. २०२४-२५ या आर्थिक वर्षात आतापर्यंत ५३.९१ कोटी महिलांना एसटीने मोफत प्रवास केला असून १५०९ कोटी रुपयांच्या सवलतीचा लाभ घेतला आहे. प्रत्येक महिन्याला साधारण २ कोटी महिला या एसटी सवलतीचा लाभ घेत असतात. ही सवलतीच्या रकम

“एसटी महामंडळाला तोट्यातून काढण्यासाठी विविध उपाययोजना केल्या जात आहेत. यात पहिल्यांदा जाहिरातीचे उत्पन्न वाढविण्यावर भर दिला जात आहे. त्याचप्रमाणे अनावश्यक खर्चात कपात करण्यावर भर देण्यात येत आहे. राज्य सरकार तसेच अन्य देण्यांपैकी साडेपाच हजार कोटींची देणी येणे आवश्यक आहे. वित्त मंत्री अजित पवार यांच्याकडे या अर्थसंकल्पात ही देणी देण्याबाबत विनंती करण्यात आली आहे.”

-प्रताप सरनाईक, परिवहनमंत्री

महिन्याला १२५ ते १५० कोटी रुपये इतकी आहे.

ज्येष्ठ नागरिकांसाठीची सवलत २६ ऑगस्ट २०२२ पासून सुरू करण्यात आली. आतापर्यंत ५२.१५ कोटी ज्येष्ठ नागरिकांनी या सवलतीचा लाभ घेतला असून यासाठी २,६८२.३२ कोटींच्या खर्चाची प्रतिपूर्ती सरकारकडून करण्यात आली आहे. या आर्थिक वर्षात २१.८० कोटी ज्येष्ठ नागरिकांनी या सवलतीचा लाभ घेतला असून याचे सवलतमूल्य ११२६.५६ कोटी इतके आहे. ही सवलतीची रक्कम दर महिन्याला १००-१२० कोटी इतकी आहे.

या आर्थिक वर्षात आतापर्यंत एसटी महामंडळाला केवळ ऑगस्ट महिन्यात झालेला २२ कोटींचा नफा वगळता प्रत्येक महिन्याला तोट्याचा सामना करावा लागला आहे. यामध्ये सर्वाधिक तोटा हा सप्टेंबर महिन्यात १३१

कोटी तर ऑक्टोबर महिन्यात १६५ कोटी इतका झाला आहे. प्रतिपूर्तीपैकी सरकारकडून महामंडळाला ३८३५ कोटी मिळाले आहेत.

टोलमध्ये सवलतीची मागणी

एसटी महामंडळकडून टोलमध्ये सवलतीची मागणी सरकारकडे करण्यात येत आहे. २०४ कोटींचा पथकर जात असल्याने त्यात सवलत मिळाल्यास एसटीचा तोटा कमी करण्यास मदत होणार आहे.

एसटीचा तोटा कसा?

- ८५१४ कोटी : एसटीचे मागील दहा महिन्यांतील उत्पन्न
- ४५७८ कोटी : वेतन खर्च
- ३०८९ कोटी : डिझेल खर्च
- ५७२ कोटी : सुटे भाग
- २०४ कोटी : पथकर (टोल)
- १८६.३२ कोटी : खाटेतत्त्वावरील बससाठी खर्च
- ९१५४ कोटी : एकूण खर्च

घोडबंदरची कोंडी अडीच महिन्यांत फुटणार?

घोडबंदर भागात मानपाडा, पातलीपाडा आणि वाघबीळ भागात उड्डाणपूल आहेत. या उड्डाणपूलांमुळे येथील वाहतूक कोंडीतून नागरिकांना काहीसा दिलासा मिळाला आहे. भाईंदरपाडा येथील उड्डाणपूल कायान्वित झाल्यास तो घोडबंदर पट्ट्यातील चौथा उड्डाणपूल ठरणार आहे.

वाढले आहे. त्यामुळे येथील रहिवाशांच्या वाहनांचा भार घोडबंदर मार्गावर वाढला आहे. तसेच या मार्गावरून हजारो वाहने मिरा भाईंदर, वसई, बोरीवलीच्या दिशेने वाहतूक करत असतात. उरण येथील जेएनपीटी बंदर आणि भिवंडी भागातून हजारो जड अवजड वाहने घोडबंदर मार्गावरून गुजरातच्या दिशेने वाहतूक करतात. त्यामुळे या

मार्गावरील वाहतुकीचा भार अधिक असतो. त्यातच मागील काही वर्षांपासून या भागात मेट्रो मार्गकिंचा निर्माणचे काम सुरू आहे. या कामासाठी मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाने (एमएमआरडीए) येथील मार्गिकांवर मार्गांवरोधक बसविले आहेत. निर्माण कामामुळे येथील मार्गिका अत्यंत अरुंद झाल्या आहेत. त्याचा

परिणाम दररोज येथून वाहतूक करणाऱ्या चालकांना सहन करावा लागत आहे. येथील वाहतूक कोंडी सोडविण्यासाठी एमएमआरडीएने भाईंदरपाडा परिसरात उड्डाणपूल उभारण्याचे काम हाती घेतले होते. या उड्डाणपूलाचे काम ८० टक्के पूर्ण झाले असून येत्या दोन ते अडीच महिन्यांत हे काम पूर्ण होण्याची शक्यता

गांजा तस्करी करणाऱ्या महिलेसह तिघांना बेड्या ९६ किलो गांजा जप्त, अंमली पदार्थ विरोधी पथकाची कारवाई

गायकवाड हे पोलीस अंमलदार निखिल वपें यांच्यासह गस्त घालत होते. दोन चार चाकी वाहनांमधून गांजाची तस्करी केली जात आहे. अशी गुप्त माहिती बातमीदार मार्फत मिळाली. पुणे- नाशिक महामार्गावरील रोहकल फाटा या ठिकाणी नाकाबंदी करून दोन्ही वाहन ताब्यात घेण्यात आली. दोन्ही वाहनातील एकूण तीन जणांना पोलिसांनी ताब्यात घेतलं. त्यांच्याकडे विचारपूस करण्यात आली. यात एका महिलेचा

■**पिंपरी** : पिंपरी- चिंचवड पोलीस आयुक्तालयच्या अंमली पदार्थ विरोधी पथकाने गांजा तस्करी करणाऱ्या महिलेसह एकूण तीन जणांना अटक केली आहे. आरोपींकडून ९६ किलो गांजा दोन चार चाकी वाहनासह ६३ लाखांचा मुद्देमाल जप्त केला आहे. ही कारवाई चाकण पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत करण्यात आली. संजय पांडुरंग मोहिते, मनसाराम नूरजी धानका यांच्यासह महिलेला अटक करण्यात आली आहे. सहाय्यक पोलीस निरीक्षक विक्रम

कायद्याने याप्रकरणी गुन्हा दाखल केला आहे. तक्रारदार हे नोकरदार आहेत. ते एका कंपनीत नवी मुंबईत नोकरी करतात. ते डोंबिवली पूर्व भागात टिळक रस्ता भागात कुटुंबीयांसह राहतात. फसवणूक झालेल्या तक्रारदाराने रामनगर पोलीस ठाण्यातील तक्रारीत म्हटले आहे, की गेल्या वर्षी डिसेबरमध्ये गोवा येथे गेल्यानंतर तेथे कोणत्या हॉटेलमध्ये निवासाची चांगली व्यवस्था होईल म्हणून हॉटेल गुगल उपयोजनवर चाचपणी करत होते. त्यावेळी आपणास ऑनलाईन माध्यमातून सी ब्रीज कलंगगुट नावाचे संकेतस्थळ दिसले. आपण ते

देखील समावेश होता. अंमली पदार्थ विरोधी पथकाचे सहाय्यक पोलीस निरीक्षक संतोष पाटील यांच्या समक्ष वाहन तपासल्यानंतर दोन्ही वाहनात एकूण सहा पोल्यांमध्ये ९६ किलो २०४ ग्रॅम गांजा आढळून आला. संजय पांडुरंग मोहिते, मनसाराम नूरजी धानका यांच्यासह महिलेला अटक करण्यात आली आहे. या पैकी संजय मोहिते याच्यावर कामशेत आणि लोणी काळभोर पोलीस ठाण्यात एन.डी.पी.एस अंतर्गत गुन्हे दाखल आहेत. ही कारवाई पोलीस आयुक्त विनयकुमार चौबे यांच्या मार्गदर्शनाखाली करण्यात आली.

■**डोंबिवली** : गोव्यात पर्यटनासाठी जाणाऱ्या डोंबिवलीतील एका नागरिकाला गोव्यातील हॉटेलची ऑनलाईन माध्यमातून बुकिंग करताना फसविण्यात आले आहे. हॉटेलमधील बुकिंगसाठी पाठविलेले २० हजार रुपए पाठविल्यानंतर समरील आस्थापनेतील कर्मचाऱ्याने तुम्हाला आणखी १९ हजार रुपए पाठवावे लागतील, असे सांगितल्यावर नोंदणी करणाऱ्या नागरिकाला आपली फसवणूक झाल्याचे समजल्यावर त्यांनी रामनगर पोलीस ठाण्यात एका इसमा विरुद्ध तक्रार केली आहे.

पोलिसांनी माहिती व तंत्रज्ञान

भारतात २० लाखांहून अधिक मृत्यू वायू प्रदूषणामुळे

■**मुंबई** : जागतिक स्तरावर ८१ लाख मृत्यू वायू प्रदूषणामुळे होत असून त्यातील २५ टक्क्यांहून अधिक म्हणजेच २० लाखांहून अधिक मृत्यू भारतात होत असल्याचे अर्थ ग्लोबलच्या अहवालातून समोर आले आहे. तसेच जगातील १५ सर्वात प्रदूषित शहरांपैकी १२ शहरे ही भारतातील असल्याचेही या अहवालात नमूद करण्यात आले आहे. अर्थ ग्लोबल ही मुंबई आणि लंडन स्थित एक संशोधन संस्था भारतातील वायू प्रदूषणासंदर्भात विविध पातळीवर सर्वेक्षण करून त्याचा अहवाल सादर करते. दरवर्षी नोव्हेंबर ते जानेवारी या कालावधीत वायू प्रदूषण मोठ्या प्रमाणात होते.

या पार्श्वभूमीवर अर्थ ग्लोबलने नोव्हेंबर २०२४ मध्ये वायू प्रदूषणासंदर्भात इंटरॅक्टिव्ह व्हॉइस रिसॉन्स (आयव्हीआर) प्रणाली वापरून देशभर सर्वेक्षण केले होते. त्यात बिहार, दिल्ली, हरियाणा, मध्य प्रदेश, पंजाब, राजस्थान, उत्तर प्रदेश आणि

उत्तराखंड या राज्यांचा समावेश होता. सर्वेक्षण अहवालानुसार श्वसननाच्या संसगामुळे होणारे ३० टक्के मृत्यू हे वायू प्रदूषणामुळे होत असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे. तसेच हृदय रोगाशी संबंधित २८ टक्के मृत्यूंसाठी वायू प्रदूषण

दरम्यान, वायू प्रदूषणात वाढ होत असताना आरोग्याच्या समस्येतही वाढ होत आहे. या पार्श्वभूमीवर दिल्ली आणि हरियाणासारख्या शहरांमध्ये ऑनलाईन शाळा घेणे, घरून काम करण्याची मुभा दिली जाऊ शकते. मात्र, छोट्या शहरांमध्ये मोल मजुरी करणाऱ्या नागरिकांसाठी घराबाहेर जाऊन काम करण्याशिवाय पर्याय नसतो. त्यामुळे या नागरिकांना वायू प्रदूषणाचा अधिक त्रास होत असल्याचे अहवालात नमूद करण्यात आले आहे. तसेच ही कुटुंबे हवा शुद्धीकरण यंत्र आदी संरक्षणात्मक उपायांचा वापर करण्याइतकी सक्षम नसतात.

मुले आणि वृद्धांचे प्रमाण अधिक आहे. तसेच सर्वेक्षणात सहभागी झालेल्यांपैकी ५५ टक्क्यांपेक्षा अधिक नागरिकांनी कुटुंबातील किमान एका सदस्याला प्रदूषणामुळे श्वसननाचा आजार झाल्याचे सांगितले. त्याचबरोबर श्वसननाच्या तक्रारीमुळे शाळेत तसेच कामावर ६५ टक्के नागरिक जाऊ शकले नाहीत. यामध्ये शाळा, कामाला तीन दिवसांपेक्षा अधिक सुट्टी घेतलेले ४०.९ टक्के विद्यार्थी आहेत. तीन दिवसांपेक्षा कमी सुट्टी घेतलेले २५.५ टक्के आहेत. त्यात १८ ते ३० वयोगटातील एकूण ७० टक्के जणांना किमान एक दिवस शाळा, कामाला मुकावे लागले आहे.

तोतया अधिकाऱ्याकडून १२ तरुणींवर लैंगिक अत्याचार

प्रोफाईल या संकेतस्थळावर बनवले.

गुन्हे शाखेचा सायबर विभागातील अधिकारी असल्याचे भासवले. खानदानी श्रीमंत असून गल्लेलठ्ठ पगार, भरपूर मालमत्ता असल्याचे त्याने त्यात लिहिले होते. तो अनेक तरुणींना संपर्क करायचा. मग त्यांना भेटायला वसई, मुंबई परिसरातील लॉजमध्ये बोलवायचा. तेथे मुलींवर प्रभाव पाडायचा आणि त्यांना लग्न करण्याचे आमिष दाखवायचा. मुलींना तो दागिने भेट द्यायचा. पहिल्या भेटीतच तो तरुणींना शरीरसंबंध ठेवण्यासाठी भाग पाडत होता. नंतर वेगवेगळी कारणे देत मुलींकडून पैसे उकळत होता.

तरुणींशी संबंध बनवल्यानंतर तो फरार व्हायचा. मिरा रोड येथील ३१ वर्षांच्या तरुणीने याबाबत ६ फेब्रुवारी रोजी वालीव पोलीस ठाण्यात तक्रार दिली होती. शादी डॉट कॉम या संकेतस्थळावर तिची ओळख हिमांशू पांचाळ (२६) याच्याशी झाली होती. त्याने तिला वसईच्या रुद्र शेल्टर या हॉटेलमध्ये बोलावले आणि तिच्याशी लग्न करणार

असल्याचे सांगितले. यानंतर तिच्याशी बळजबरीने शरीरसंबंध देखील प्रस्थापित केले. २१ ते २३ जानेवारी रोजी त्याने तिला अहमदाबाद येथे बोलावून हॉटेल पॅरांगॉन व्हिला येथेही तिच्याशी शरीरसंबंध प्रस्थापित केले. या काळात आरोपी हिमांशू आणि पीडित तरुणीकडून आयफोन १६, ७८ हजार रुपये रोख तसेच सोन्याचे दागिने गोड बोलून काढून घेतले. लग्न होणार असल्याने पीडित तरुणीने त्याच्यावर विश्वास ठेवला होता.

याबाबत माहिती देताना वालीव पोलीस ठाण्याचे सहाय्यक पोलीस निरीक्षक सचिन सानप यांनी सांगितले की, आरोपी हिमांशू पांचाळ एकाच

वेळी ५ फोन, अॅपलचा लॅपटॉप वापरायचा. तो फक्त हॉटेलच्या वायफाय वरूनच मुलींशी व्हाॅट्सअप कॉलवरून बोलत होता. आम्ही तांत्रिक विश्लेषण करून त्याला अहमदाबाद येथून अटक केली. त्याने मागील दिड वर्षात १२ हून अधिक मुलींची अशाप्रकारे फसवणूक केल्याची माहिती सानप यांनी दिली. सहाय्यक पोलीस आयुक्त उमेश मोने-पाटील, वालीव पोलीस ठाण्याचे वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक दिलीप घुगे, पोलीस निरीक्षक गोरखनाद जैद, गुन्हे प्रकटीकरण शाखेचे सहाय्यक पोलीस निरीक्षक सचिन सानप, विश्वासराव बाबर तसेच किरण म्हात्रे, सचिन दोरकर, पांडुरंग कुडू, बाळू कुटे, आदींच्या पथकाने ही कारवाई केली.

एकल प्लास्टिक वापरावर नगर परिषद अॅक्शन मोडवर

■**जव्हार** : स्वच्छ आणि सुंदर जव्हार शहरात शेवटचा वापरकर्ता म्हणून काही नागरिक हे एकल प्लास्टिकचा सर्रास वापर करीत आहेत. यामुळे शहरात ठीक ठिकाणी प्लास्टिक पडल्याचे दिसत आहे. याबाबतची तक्रार सुजाण नागरिकांनी नगरपरिषद प्रशासनाकडे केलू असता प्लास्टिक वापरणाऱ्यांवर कारवाई करत नगरपरिषद अॅक्शन मोडवर येत आहे.

एकल वापराच्या प्लास्टिक वस्तूंचे उत्पादन, व्यापार, साठा, वितरण, विक्री शहरात करणाऱ्यांवर नगरपरिषदेने मुख्याधिकारी तथा प्रशासक मानिनी कांबळे यांच्या मार्गदर्शनात धडक मोहीम राबविण्यास सुरुवात केली आहे. नगर परिषद हद्दीतील दुकानांची झाडाझडती घेण्याचा निर्णय नगर परिषद प्रशासनाच्यावतीने घेण्यात आला आहे. शहरातील विविध दुकानांमध्ये मोठ्या प्रमाणात प्लास्टिक आढळून येत असल्याच्या नागरिकांच्या तक्रारीवरून नगर परिषदेने ही मोहीम हाती घेतली आहे. संबंधितांना दंड करण्याचा इशारा नगर परिषदेने दिल्याने अनेक दुकानदारांचे धाबे दणाणले

आहेत. शहरातील व्यावसायिक, दुकानदार, भाजी विक्रेते आदी बंदी असलेल्या प्लास्टिक वस्तू, पिशव्यांचा वापर करीत असल्याचे दिसून येत आहे. सिंगल-यूज प्लास्टिक किंवा डिस्पोजेबल प्लास्टिक एकदा वापरले जाते आणि नंतर फेकले जाते किंवा पुनर्वापर केला जातो. यामध्ये प्लास्टिकच्या पिशव्या, स्ट्रॉ आदी वस्तूंचा समावेश आहे. एकल प्लास्टिक पूर्णपणे नष्ट होऊ शकत नाही. जर आपण ते जाळले, तर वायू प्रदूषण निर्माण होते. जे आरोग्य आणि पर्यावरणास हानिकारक आहे. यामुळे नगर परिषद प्रशासनाकडून याचा वापर न करण्याचे आवाहन जनतेला करण्यात आले आहे.

पिस्तुल, कोयता बाळगणारे अटकेत

दिली आहे. पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, तळेगाव दाभाडे येथील जुना जकात नाका येथे अभिषेक पिस्तुल घेऊन आल्याची माहिती मिळाली. त्यानुसार सापळा लावून अभिषेक याला ताब्यात घेतले. तसेच आली अंग

झडती घेतली असता त्याच्याकडे एक पिस्तुल आणि सात जिवंत काडतुसे आढळून आली. त्याला हे पिस्तुल देणाऱ्याविरोधात गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. तळेगाव दाभाडे पोलीस तपास करीत आहेत. बेकायदेशीरपणे कोयता बाळगल्या प्रकरणी चिंचवड पोलिसांनी शुभम शिवलिंग कुंभार (वय १९, रा. वाल्हेकरवाडी, चिंचवड) याला अटक केली आहे. त्याच्यासह एका अल्पवयीन मुलाच्या

विरोधात गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. याप्रकरणी पोलीस अंमलदार प्रीतम फरदी यांनी चिंचवड पोलीस ठाण्यात फिर्याद दिली आहे. पोलिसांनी दिलेल्या माहितीनुसार, वाल्हेकरवाडी येथील तुपे चाळ चिंचेच्या झाडाजवळ दोघेजण शस्त्र घेऊन आल्याची माहिती चिंचवड पोलिसांना मिळाली. त्यानुसार पोलिसांनी शुभम याला ताब्यात घेतले. त्याच्याकडून एक कोयता आणि दुचाकी जप्त करण्यात आली आहे. चिंचवड पोलीस तपास करीत आहेत.

ठाणे कापूरबावडी भागात कुटुंबाला कारची धडक

■**ठाणे** : कापूरबावडी भागात आधार केंद्रावर आधारकार्ड बर्निविण्यासाठी निघालेल्या कुटुंबाच्या दुचाकीला एका कारने मागून धडक दिल्याने अपघात झाला. या अपघातात कांचनकृपा अनंत (३३) यांचा मृत्यू झाला आहे. तर त्यांचे पती आणि दोन लहान मुलांना दुखापत झाली आहे. या अपघाताप्रकरणी कार चालकाविरोधात कापूरबावडी पोलीस ठाण्यात गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. काल्हेर भागात कांचनकृपा या त्यांचे पती कृपाशंकर, दोन मुलांसोबत (१२ वर्षीय आणि ७ वर्षीय) राहात होत्या. रविवारी दुपारी ते दुचाकीने आधारकार्ड बर्निविण्यासाठी काल्हेर येथून कापूरबावडी येथे पती आणि दोन मुलांसह जात होते. त्यांचे पती कृपाशंकर हे दुचाकी चालवित होते. ते दुचाकीने कशेळी रोड येथील दत्त मंदिर परिसरात आले असता, कृपाशंकर यांच्या वडिलांनी त्यांना मोबाईलद्वारे संपर्क साधला. त्यामुळे कृपाशंकर हे रस्त्याकडेला दुचाकी उभी करून वडिलांशी बोलत होते. त्याचवेळी मागून एक भरधाव कार आली. त्या कारने त्यांच्या दुचाकीला धडक दिली. त्यामुळे चौघेही दुचाकीवरून खाली पडले.

हे दैनिक मालक, मुद्रक, प्रकाशक व संपादक - डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक यांनी सोमाणी प्रिंटींग प्रेस, कार्यालय - गाला नं. ४, एन. के. इंडस्ट्रीयल इस्टेट, प्रवासी इंडस्ट्रीयल इस्टेटच्या बाजुला, गेट नं. २, गोरेगाव (पूर्व) मुंबई 400063 (महाराष्ट्र) , येथे छापून रुम नं. १03, कुणाल कुटीर बी विल्डींग, नवघर रोड, हनुमान मदिराजवळ, भाईंदर (पूर्व), जि. ठाणे ४०११०५ (महाराष्ट्र) येथे प्रसिद्ध केले. संपादक - डॉ. श्री. दिपक मोरेश्वर नाईक, पीआरबी कायद्यानुसार संपादकीय जबाबदारी यांची राहिल, सर्व वाद आणि दावे ठाणे न्यायालयीन कक्षच्या आधील राहतील. (या वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध होणाऱ्या बातम्या /लेख / जाहिराती यांची जबाबदारी संबंधीत वातावर, लेखक, आणि जाहिरात प्रतिनिधी याच्यावर राहिल.) भ्रमणवृत्ती - ७४००००१४७४. Email : marathiekikaran2021@gmail.com

Printed , Published and Owned by **Dr. Mr. Deepak Moreshwar Naik**. Printed at **SOMANI PRINTING PRESS, OFFICE** - Gala No. 4, Near N.K. Industrial Estate, Near Pravasi IndustrialEstate, Gate No.2, Goregaon (E), Mumbai 400 063, Maharashtra, Published at Room No. 103, Kunal Kutir, B Building , Navghar Road, Near Hanuman Mandir, Bhayander (East) Dist - Thane, PinCode 401 105, Maharashtra. Editor : Dr. Mr. Deepak Moreshwar Naik, Mo.7400001474, Email Id : marathiekikaran2021@gmail.com